

TÜRK
NÜMİSMATİK DERNEĞİ
YAYINLARI

THE TURKISH
NUMISMATIC SOCIETY
PUBLICATIONS

BÜLTEN NO : 39 / 40

İstanbul – 2003

ISSN NO : 1302 - 3004

DANIŞMENDLİLER'DEN ZÜLKARNEYN'E AİT BİR SİKKE VE ÜZERİNDE İLK KEZ GÖRÜLEN BİR DAMGA

Hüsnü ÖZTÜRK - Halûk PERK

Aynüddeve'nin ölümüyle birlikte 1152 senesinde Danişmendliler'in Malatya Şubesi'nin başına geçen Zülkarneyn ilk önce annesinin vesayeti altında Anadolu Selçuklu Sultanı Mesud'a, onun 1155'de ölümüyle birlikte de amcası Yağıbasan'a tabi olarak meliklik makamında bulunmuş ve 1162 senesinde Malatya'da ölmüştür.

Zülkarneyn'in ölümüyle birlikte oğullarından Nasıreddin Mehmed başa geçtiyse de kendisinden hoşnut olmayan çevresinin baskısıyla 1170'te kardeşi Fahreddin Kasım lehine meliklikten çekilmek zorunda bırakılmıştır. Ertesi sene düğün esnasında atından düşerek ölen bu yeni melikin yerine de diğer kardeşleri Efridun geçmiştir. Nasıreddin Mehmed ise Malatya'dan ayrıldıktan sonra ilk önce Suriye'ye, oradan Antakya prensinin yanına, oradan da Anadolu'ya geçerek Sulçuklu Sultanı Kılıç Arslan'ın yanına sığınmıştır. Kılıç Arslan kendisini Ereğli'ye vali tayin ettiyse de Malatya'yı tekrar ele geçirme planı olan Nasıreddin Mehmed Anadolu'dan ayrılarak yine Suriye'ye geçmiş, burada da Nureddin Mahmud'un emriyle hapsedilmiştir. Onun ölümüyle birlikte serbest kalarak Malatya üzerine yürümüş ve 1175'de şehri ele geçirerek, kardeşini öldürmüştür. İkinci defa Malatya Meliki olan Nasıreddin Mehmed'in bu saltanatu pek uzun sürmemiş, 1178'de Kılıç Arslan Malatya'yı kuşatarak, onu teslim olmaya mecbur

etmiştir. Nasıreddin Mehmed beraberindekilerle birlikte Harput'a gitmiş ve böylece Malatya'daki Danişmendli egemenliği de sona ermiştir.¹

Zülkarneyn'e ait olan aşağıdaki bakır sikke² daha önce Behzat Butak tarafından Resimli Türk Paraları kitabında 110 sıra numarasıyla yayınlanmıştır. Bir yüzünde sakallı bir erkek portresi yer alan sikkenin diğer yüzünde Arap alfabesiyle "*El-vasık / Zülkarneyn bin / Aynüddeve*" ibaresi yer almaktadır. Her iki yüzün çevresinde de dairesel olarak Yunan alfabesiyle ibareler yer almaktadır. Sikkenin her iki yüzünde de görülen noktalı dairesel çerçeve içerisinde yer alan "*Mehmed*" damgası ise daha önceden bilinmemektedir. Bu damganın babasının ölümünden sonra kardeşlerine karşı uzun süre iktidar mücadelesi veren Nasıreddin Mehmed Bey'e ait olduğu kanısındayız.

¹ Yınanç, Mükrimin H., "Danişmendliler" maddesi, İslam Ansiklopedisi (M.E.B.), 3.cilt, 468-479.sayfalar arası, Eskişehir, 1997

² Sikke 5.85 gr ağırlığında ve 25.6/27.2 mm çapında olup, Tübingen Üniversitesi koleksiyonunda bulunmaktadır. Yayınlanmasına izin veren Dr. Lutz Ilisch'e teşekkür ederiz.